

Voorpublicatie Vertrouwen in de wetenschap

Augustus 2015

Het meeste wetenschappelijk onderzoek wordt betaald door de overheid uit publieke middelen. De gevolgen van wetenschappelijke kennis voor de samenleving zijn groot. Het is daarom van belang voor de wetenschap dat burgers vertrouwen hebben in de wetenschap. Het Rathenau Instituut doet daarom geregeld onderzoek naar dit vertrouwen.

In deze voorpublicatie worden de eerste resultaten gepresenteerd van de peiling die in juni 2015 is gehouden. We kijken daarbij naar de volgende onderwerpen:

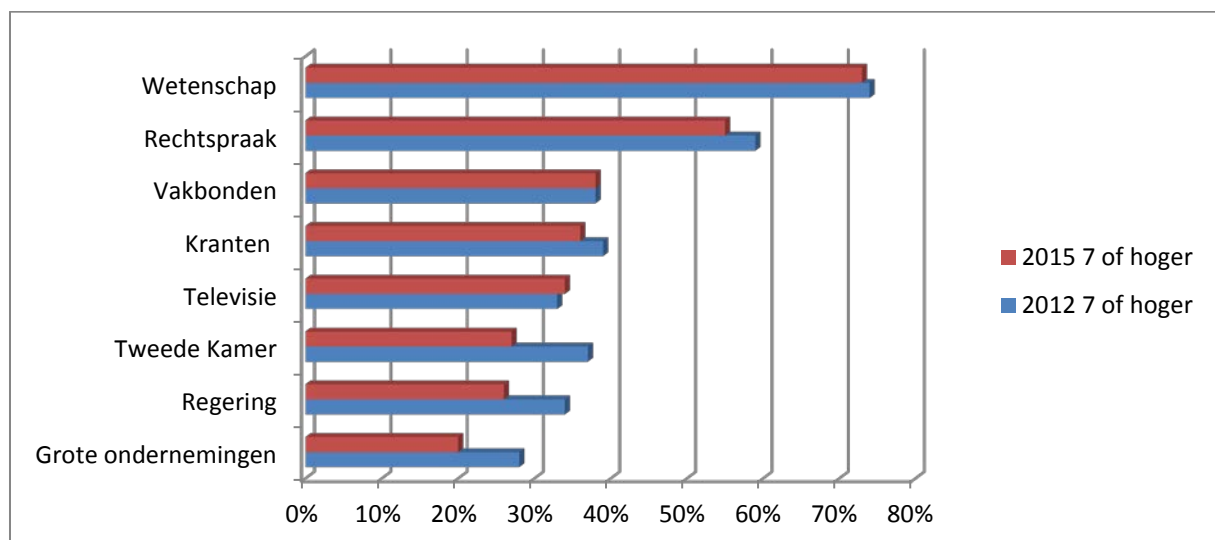
- Hoe staat het met het vertrouwen van de burger in de wetenschap?
- Kan en wil de burger meepraten over de onderwerpen voor de wetenschap en welke onderwerpen zijn dan belangrijk?
- Welke verwachtingen heeft de burger van de wetenschap?

Deze voorpublicatie verschijnt in verband met de opening van het academisch jaar.

Later in het jaar verschijnt een "feiten en cijfers" rapport met de vergelijkingen van actuele cijfers met die van 3 jaar geleden, die in samenwerking met de WRR werd gehouden, en een internationale vergelijking over het vertrouwen in wetenschap.

1. Vertrouwen in de wetenschap

We hebben vertrouwen gemeten door aan burgers te vragen hoeveel vertrouwen ze hebben in verschillende instituties: televisie, kranten, vakbonden, rechtspraak, grote ondernemingen, Tweede Kamer, regering en wetenschap. Het vertrouwen van de burger in de wetenschap blijkt onverminderd hoog. De belangrijkste cijfers; de gemiddelde waardering ligt op 7,04 gevolgd door de rechtspraak met 6,32 terwijl de regering, de Tweede Kamer en de grote ondernemingen het met een cijfer van rond de 5,0 moeten doen. 85% van alle respondenten heeft voldoende vertrouwen om wetenschap een cijfer 6 of hoger te geven en ook nog 73% geeft een 7 of hoger. Hieronder de percentages voor een score van 7 of hoger voor de verschillende instituties in de metingen van 2012 en 2015.

Wetenschap gaat duidelijk op kop, op enige afstand gevolgd door de rechtspraak, daarna de vakbonden, en de kranten en televisie. De politiek scoort minder vertrouwen, terwijl de grote ondernemingen helemaal onderaan de vertrouwensladder staan. Vergeleken met drie jaar geleden zijn de cijfers over vrijwel de gehele linie iets gedaald maar de rangorde is op details na dezelfde.

2. Wil de burger meepraten?

Maar wat te denken over de onderwerpen van de toekomst. Dit jaar is door wetenschapsorganisaties het initiatief genomen voor een Nationale Wetenschapsagenda. Aan burgers is gevraagd om vragen voor de wetenschap in te dienen. Een van de veronderstellingen achter de visie van de minister en achter de Nationale Wetenschapsagenda is dat burgers willen meepraten over de onderwerpen die door wetenschappers onderzocht moeten worden. Maar is dat ook zo?

We hebben burgers gevraagd om positie in te nemen op een van de vier stellingen met een oplopende graad van gewenste betrokkenheid:

1. Ik hoef niet mee te beslissen over onderwerpen waar wetenschappers mee bezig zijn, zolang zij hun werk maar goed doen.
2. Ik vind het belangrijk dat het brede publiek mee beslist over de keuzes voor wetenschappelijk onderzoek maar ik hoef daar zelf niet aan mee te doen.
3. Ik zou zelf meer willen beslissen over de onderwerpen die wetenschappers moeten onderzoeken.
4. Ik ben al actief betrokken bij het beslissen over onderwerpen van wetenschappelijk onderzoek.

Uit onze analyse blijkt dat een deel van de burgers wel degelijk mee zou willen praten over de onderwerpen waar wetenschap zich op zou moeten richten; 42% van alle ondervraagde vindt dat dit zou moeten en 15% zou het zelf willen doen (of doet dat al). De belangstelling om zelf mee te beslissen blijkt onder hoger opgeleiden (22%) belangrijk groter dan onder lager opgeleiden (basisonderwijs=8%, vmbo=5%), maar het is zeker niet zo dat de wens tot meepraten beperkt is tot de hoger opgeleiden. Met name ook de brede groep van mensen die hun opleiding in het mbo (niveau 2, 3 en 4) hebben genoten scoren met 12% bijna net zo hoog als het landelijk gemiddelde. Grote verschillen tussen mannen en vrouwen zijn er niet; mannen zijn wat vaker actief betrokken dan vrouwen maar vrouwen willen weer wat vaker zelf meepraten.

3. Is de burger bekend met de Nationale Wetenschapsagenda?

In de enquête is de vraag gesteld of men de Nationale Wetenschapsagenda kent. 2,6% van de ondervraagden gaf aan te weten wat de wetenschapsagenda is. De overgrote meerderheid van 77% heeft geen idee wat dat is. Daartussen in zit een groep van 20% waarvoor de wetenschapsagenda naamsbekendheid heeft (zonder dat ze precies weten wat het is).

Kijken we naar wie de Nationale Wetenschapsagenda kent, dan zien we daarin een duidelijk profiel. Het meest duidelijk is dat hoger opgeleiden belangrijk beter op de hoogte zijn (14% weet wat het is en nog eens 39% kent de agenda bij naam). Mannen scoren een fractie meer bekendheid dan vrouwen en onder zelfstandig ondernemers (12%, 17%) en ambtenaren in rijksdienst is de bekendheid ook groter dan gemiddeld (9%, 24%).

4. Waar liggen de prioriteiten voor wetenschap; waarnaar moet onderzoek worden gedaan?

Een van de vragen die gesteld is om een beeld te krijgen van de prioriteiten betreft de vraag waarin de burger gevraagd werd hoe zij geld voor wetenschap zouden verdelen over specifieke onderwerpen.

Gevraagd werd om een bedrag van € 100 miljoen te verdelen over een aantal onderwerpen. De onderwerpen zijn bewust gekozen en waren uiteenlopend van aard en steeds te herleiden tot een van 3 domeinen “gezondheidszorg”, “natuur en techniek” en “sociaal en humaniora”. Per domein zijn er 6 onderwerpen uitgevraagd, dus in totaal 18 onderwerpen. Additioneel werd hen nog gevraagd om - indien wenselijk - een eigen onderwerp aan te geven. Deze zijn bij de analyse later gecodeerd naar een van de domeinen. Iedere respondent kreeg drie keer drie random gekozen onderwerpen plus de additionele vraag.

Voor het cluster gezondheidszorg is gevraagd naar:

- Hoe ontstaat reuma en kunnen we dat voorkomen?
- Hoe ontstaat kanker en wat kunnen we er aan doen als je die ziekte krijgt?
- Hoe werkt ons immuunsysteem bij infecties van virussen?
- Wat zijn de oorzaken van dementie en hoe kunnen we die ziekte bestrijden?
- Hoe verlopen biochemische processen in levende cellen?
- Wat moeten we eten en drinken om gezonder te leven?

Voor natuur en techniek is gevraagd naar:

- Hoe worden sterren en planeten geboren en hoe gaan ze dood?
- Hoe kunnen we onze opsporingsmethoden verbeteren om misdaad tegen te gaan?
- Wat zijn oorzaken en gevolgen van klimaatverandering?
- Hoe kunnen we energie zuinige huizen bouwen?
- Uit welke kleine deeltjes en krachten is alle materie opgebouwd?
- Hoe kunnen we nieuwe planten en dieren in de natuur ontdekken?

De onderwerpen uit het cluster sociaal en humaniora waren

- Hoe kunnen we onderwijsprogramma's Nederlandse taal voor jonge kinderen verbeteren?
- Hoe bestrijden we terrorisme?
- Hoe kunnen we economische ontwikkelingen beter voorspellen?
- Wat leren talen ons over het verleden?
- Hoe kun je gedragsstoornissen bij kinderen behandelen?
- Wat betekenen oude beschavingen voor de cultuur van vandaag?

Onze verwachting was dat burgers in zeer sterke mate zouden kiezen voor het belang van de onderwerpen in de gezondheid, vervolgens een groot belang zouden hechten aan de onderwerpen in natuur en techniek en pas in laatste instantie zouden kiezen voor de onderwerpen uit het sociale/humaniora domein.

Deze verwachting is maar gedeeltelijk uitgekomen. De onderwerpen over gezondheid bleken met iets meer dan 50% van het geld (50,8%) wel de hoogste score te krijgen. De beide andere clusters eindigden vrijwel gelijk (natuur en techniek 24,5%, sociaal en humaniora 24,7%). In de open antwoorden blijkt vrijwel dezelfde verdeling te staan met respectievelijk 46,3% voor gezondheid, 27,3 voor natuur en techniek en 26,7%.

Er is nagegaan in hoeverre de gestelde prioriteiten beïnvloed worden door bijvoorbeeld opleiding, leeftijd en geslacht. Dit blijkt maar nauwelijks het geval te zijn; de verschillen zijn beperkt.

Mannen en vrouwen blijken evenveel belang te hechten aan de onderwerpen voor gezondheid. Mannen hebben net iets meer geld over voor de onderwerpen in natuur en techniek en iets minder voor de onderwerpen uit het sociaal/humaniora domein. Maar de verschillen zijn minder dan een half

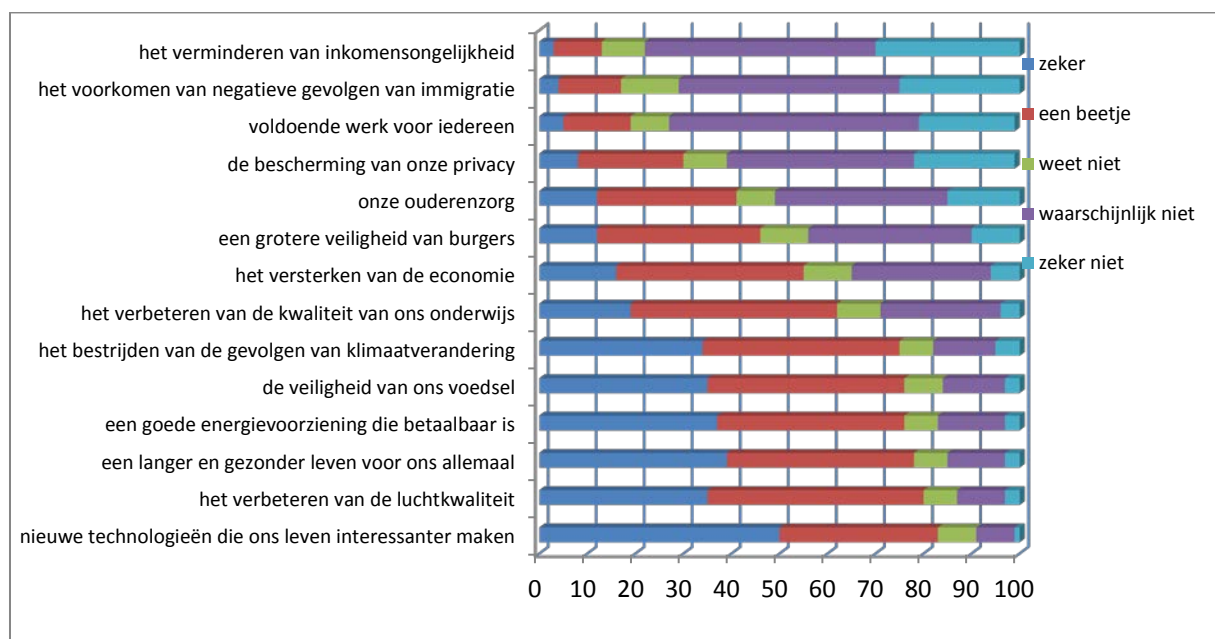
procent. Voor leeftijd zijn geen verschillen gevonden. Ook voor de urbanisatiegraad zien we nauwelijks verschillen. In sterk of minder sterk verstedelijkte gebieden denkt men vrijwel identiek over de prioriteiten. De enige uitzondering is dat in de niet verstedelijkte gebieden de prioriteit voor gezondheidsonderwerpen 5% hoger ligt dan gemiddeld. Voor onderwerpen uit “natuur en techniek” is daar minder belangstelling.

Voor de opleidingsniveaus en de werksituatie zien we wel wat verschillen. Mensen met een hogere opleiding zijn geneigd om meer prioriteit te leggen bij “natuur en techniek” en minder bij “sociaal/humaniora”. Onderwerpen voor gezondheid vindt men allemaal belangrijk. Er zijn ook kleine verschillen tussen werknemers en ondernemers. De laatsten leggen een iets hogere prioriteit bij de gezondheidsonderwerpen en minder bij de sociaal/humaniora onderwerpen. Omgekeerd legt de groep die in overheidsdienst is een iets hogere prioriteit bij de sociale onderwerpen en minder bij gezondheid. Studenten tenslotte hebben net als de hoger opgeleiden een gemiddelde belangstelling voor gezondheid en meer dan gemiddelde belangstelling voor “natuur en techniek”.

Gemiddeld kiest de Nederlander ervoor ongeveer de helft van het geld aan onderwerpen in de gezondheid te besteden en de andere helft wordt vrijwel gelijkmatig verdeeld over natuur/techniek en sociaal/humaniora. Die prioriteiten blijken vrij consistent voor leeftijd, geslacht, opleidingsniveau, urbanisatiegraad en werksituatie. Er is vrijwel geen verschil in het patroon van prioriteiten bij de voor-gecodeerde items die de onderzoekers hebben aangegeven en de prioriteiten die respondenten zelf hebben benoemd.

Welke verwachtingen heeft de burger?

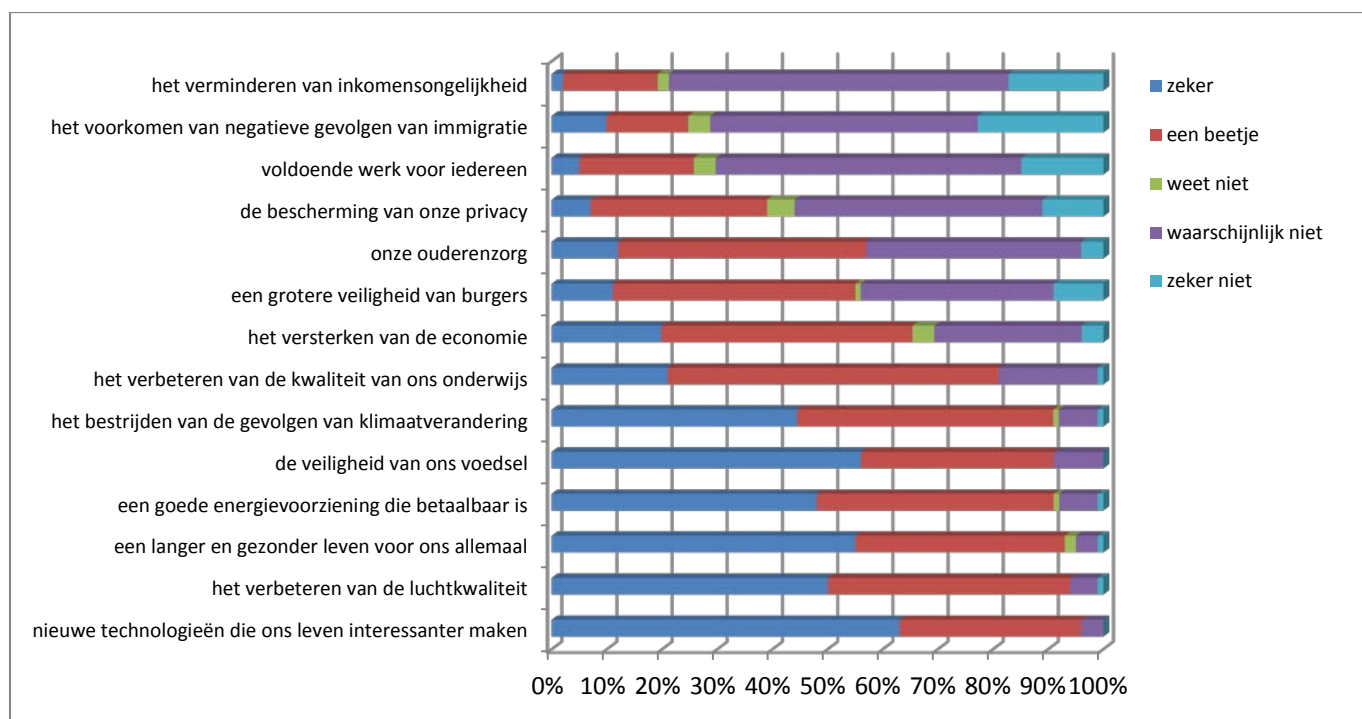
In de vragenlijst hebben we ook gevraagd naar hetgeen burgers verwachten van de wetenschap en in hoeverre de wetenschap een bijdrage zal leveren aan bepaalde facetten van ons leven zoals ziekte, de economie of voedselveiligheid. Over 14 onderwerpen hebben we burgers gevraagd of ze verwachten dat wetenschap een bijdrage gaat leveren in het oplossen van problematiek bij die onderwerpen. Hieronder staan de resultaten geordend naar de mate waarin burgers lage of hoge verwachtingen hebben.

Het is duidelijk is dat men van wetenschap niet of nauwelijks verwacht dat het de oplossing biedt voor sociale onderwerpen rondom inkomensongelijkheid en immigratie, en juist wel op het gebied van nieuwe technologieën, langer en gezonder leven en de verbetering van de luchtkwaliteit. Van het oplossen van problemen in het sociale domein wordt dus minder verwacht van de wetenschap dan van die in de gezondheidszorg of in natuur en techniek.

Als we deze uitkomsten relateren aan de gegevens die eerder over de bestedingen aan wetenschappelijke onderwerpen werden gedaan zien we dat de besteding van veel geld aan gezondheid en de hoge verwachtingen consistent met elkaar zijn. Voor de onderwerpen in het sociale domein geldt dat minder. Daar zagen we dat er ongeveer evenveel geld zou moeten worden besteed aan onderwerpen uit het sociale/humaniora domein in vergelijking met die uit het natuur/techniek domein. In bovenstaande tabel zien we echter duidelijk dat onderwerpen in natuur en techniek belangrijk hoger scoren in termen van verwachtingen dan bij de geldvraag. Met andere woorden de burger hecht substantieel belang aan het oplossen van sociale thema's, maar verwacht van de wetenschap geen wonderen. Omgekeerd verwacht men van de wetenschap dat ze fors zal bijdragen aan de problematiek in het domein natuur en techniek (nieuwe technologieën, luchtkwaliteit, energie) maar heeft men er een vrij gemiddeld bedrag voor over.

Omdat opleiding bij de attitudes over wetenschap toch een van de meest bepalende factoren is, geven we hier ter vergelijking ook de cijfers van de groep met de hoogste opleiding (Master of doctoraal).

Duidelijk is dat het geloof in de kracht van wetenschap bij de groep met de hoogste opleiding nog groter is; en meer uitgesproken (de "weet niet" wordt nauwelijks gekozen). Hogere verwachtingen zijn beperkt voor de onderwerpen waar de verwachtingen voor de hele bevolking al gematigd zijn maar vooral voor de onderwerpen als klimaatverandering, gezondheid, energievoorziening, luchtkwaliteit en nieuwe technologieën scoren bij de hoogste opleidingscategorie duidelijk nog hoger.

De verschillen tussen mannen en vrouwen zijn op dit punt te verwaarlozen. Mannen hebben een paar procenten meer vertrouwen in nieuwe technologieën en vrouwen iets meer de bijdrage die wetenschap kan hebben in het verminderen van de inkomensongelijkheid, de ouderenzorg en de negatieve gevolgen van immigratie. Maar de meningen van mannen en vrouwen lijken vooral erg veel op elkaar.

Conclusies en slotbeschouwing

Het is duidelijk dat het draagvlak bij de bevolking voor wetenschap onverminderd groot is. De prioriteiten voor wetenschap liggen redelijk gespreid over uiteenlopende onderwerpen. Onderzoek naar onze gezondheid wordt het meest belangrijk gevonden maar onderwerpen uit de natuur en techniek vindt men even belangrijk als die uit het domein sociaal/humaniora. Van die laatste verwacht men echter minder. De burger wil daar wel geld aan uitgeven maar verwacht minder dat de wetenschap daarvoor de oplossingen zal bieden. De wetenschap is daarentegen wel in staat om op de terreinen van gezondheid en techniek vorderingen te maken en ons vooruit zullen helpen, zo verwacht de burger.

De Nationale Wetenschapsagenda zal zeker op de belangstelling van burgers kunnen rekenen. 42% vindt dat de bevolking zou moeten meepraten over de agendasetting. Bij hoger opgeleiden is deze belangstelling veel hoger dan bij anderen. De Agenda zelf heeft een naamsbekendheid van ruim 20%; 2,6% weet precies wat het is; ook hier zijn de hoger opgeleiden vaker op de hoogte.